

Natuurbad 'De Biltse Duinen'

Het waren nogal bijzondere omstandigheden die vader en zoon Beesemer in staat stelden een wel heel bijzonder boek samen te stellen over het voormalige Natuurbad 'De Biltse Duinen' in Bilthoven.

De kwalificatie 'heel bijzonder' menen zij zonder enige overdrijving te mogen hanteren. Waar stoelt die nogal boude bewering op? Om een tipje van de sluier op te lichten, citeren we eerst even zoon Marcel.

"In 1982 liep ik rond op het verboden terrein van het toen al twee jaar gesloten natuurbad. Een nieuwe bestemming had het gebied op dat moment nog niet en de verleiding was voor mij als 14 jarig jochie té groot om deze 'ontdekkingstocht' niet te ondernemen.

Op het terrein lag her en der allerlei correspondentie verspreid. Tot mijn verbazing zag ik dat de datering van het spul het oorlogsjaar 1940 was. Vrij bijzonder dacht ik en besloot het te verzamelen. Die verzameling bewaarde ik dertig jaren in een map. Totdat mijn vader er begin 2011 eens over begon. Zo is eigenlijk het idee ontstaan voor dit boek."

De opbouw van het boek is in hoofdlijnen als volgt:

1. Historisch beeldmateriaal, vooral van de Historische Kring D' Oude School te De Bilt. De foto's worden afgebeeld met verklarende teksten.
2. Herinneringen *aan* en belevenissen *in* het Natuurbad 'De Biltsche Duinen' van voormalige recreanten. Het zijn veelal verhalen vol heimwee en hunkering naar voorbije tijden. Het is een mix van nostalgische gevoelens en bijzondere belevenissen in het natuurbad.
3. De unieke correspondentie uit het eerste oorlogsjaar 1940, teruggevonden in 1982 op het terrein van het voormalige natuurbad. Dit zijn circa tachtig brieven.

Het Natuurbad in relatie tot het negenhonderd jarig bestaan van De Bilt

Het geheel van de punten 1 tot en met 3 maakt het boek tot een uniek tijdsdocument uit de periode dat het natuurbad tientallen jaren een niet weg te denken begrip was, voor niet alleen de inwoners van de gemeente De Bilt, maar voor geheel Nederland. In dit artikel kunnen we uiteraard slechts fragmentarisch uit het boek citeren. We volgen hier de aangegeven opbouw.

In het jaar 2013 wordt het heugelijke feit gevierd dat de gemeente De Bilt 900 jaar

bestaat. Nog nadrukkelijker dan in andere jaren wordt teruggeblikt naar de historie van de gemeente. Daarbij behoort nadrukkelijk ook het voormalige natuurbad met zijn gemeentegrensoverstijgende betekenis voor velen. Ook tegen die achtergrond is dit boek en het moment waarop het wordt uitgegeven juist gekozen. Het is een moment in historisch perspectief. Tijdens het eeuwfeest van De Bilt in 2013 zou het natuurbad 80 jaar zijn geweest.

19 mei 1933: Het natuurbad werd officieel geopend

Toen het bad 'met alles erop en eraan' in 1933 werd geopend was het een juweeltje.

Van heinde en verre kwam men naar Bilthoven om zich te verpozen. Uit Amsterdam en Rotterdam kwamen schoolkinderen met treinenvol voor een dagje zwemplezier, er was 'voor elk wat wils'. De ontwerper van het wonderschone en unieke natuurbad was Louis Copijn / fa. H. Copijn & Zn. uit Groenekan. Het restaurant was een uitgebalanceerd ontwerp van architect Jan Wilkes uit Bilthoven. Het totale concept, in het jaar 1933 tastbaar geworden, garandeerde groot plezier voor iedereen.

Op zomerse hoogtijdagen kwamen er wel 9000 recreanten verpozing zoeken. Er werden ook regelmatig nationale zwemwedstrijden gehouden; bijna ge-

lijktijdig met de opening van het bad werd de *Zwem- en Polovereniging Bilthoven* opgericht.

Wat zal de toenmalige burgemeester, H.P. baron van der Borch tot Verwolde van Vorden, trots zijn geweest toen hij op zaterdag 19 mei 1933 het Natuur- en Sportpark 'De Biltse Duinen' mocht openen!

Het natuurbad

Maar liefst 27 hectare bosrijk en heuvelachtig terrein

Doel en opzet van de plannenmakers was dat de stoutste verwachtingen van de bezoekers zouden worden overtroffen. Het moest het grootste en meest moderne natuurbad van Nederland worden, van ongekende schaal en luxe. Daarin slaagde men voortreffelijk.

De plattegrond volgens het overzicht geeft een beeld van de immensiteit van het natuurbad met de diverse faciliteiten. De aanleg van het natuurbad was een project in het kader van de 'Werkverschaffing' (crisisjaren 1930 – 1940), om werklozen een nuttige tijdsbesteding te geven.

Wat feiten en cijfers:

- Het paviljoen was maar liefst 86 meter lang en herbergde maar liefst 300 kleedkamers en bood
- plaats aan circa 10.000 bezoekers per dag.

- Voor het paviljoen bevond zich een strand van 7.000 m².
- Het ondiepe bad had een oppervlakte van plm. 5.000 m².
- Het speciale kinderbad had een oppervlakte van 1.000 m².
- Het diepe bad had een oppervlakte van 1.500 m² en een diepte van 3 meter.
- Het speel- en sportterrein had een oppervlakte van 5.000 m².
- Volwassenen betaalden 55 cent en kinderen 30 cent voor 'een heelen dag genot', inclusief vermakelijkheidsbelasting.
- De bus van het station Bilthoven naar het natuurbad kostte 5 cent per rit.

Restaurant met personeel. Ansichtkaart uit de collectie van de Historische Kring D'Oude School.

Het café-restaurant had onder meer de beschikking over een bovenzaal. Het restaurant werd gelijktijdig met het natuurbad in de jaren 1932 – 1933 gebouwd. De foto toont het bedienend personeel

Bonnetjes voor het restaurant.

dat in vol ornaat klaar staat om de gasten te ontvangen. Men moest altijd onberispelijk gekleed zijn in een donkere broek en een licht jasje, als was het nog zo warm.

Het restaurant was aan drie zijden omringd door forse terrassen. Die royale opzet was zeker nodig, want zoveel hongerige magen voeden en dorstige kelen laven was een hele opgave en daar was de accommodatie volledig op afgestemd.

De loopbrug vormde de scheiding tussen het wedstrijdbad en het ondiepe bassin. In het ondiepe bad werd druk gebruik gemaakt van de toren met maar liefst drie glijbanen. Rechts op de loopbrug is een wel erg blote heer te zien met alleen maar een zwembroek.

Overigens mochten in het natuurbad de mannen en de vrouwen gelijktijdig samen zwemmen en zonnen. Dit was

tamelijk uniek, want in die jaren was dit elders wel anders.

In het zwembad 'Brandenburg' in Bilthoven bijvoorbeeld zwommen de mannen en de vrouwen in die tijd nog gescheiden. Wél behoorde tot het natuurbad een apart damesbad waar de mannen taboe waren.

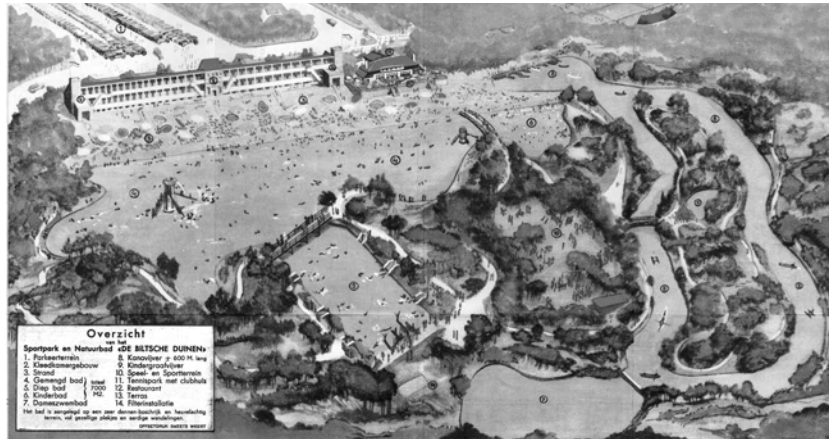

De loopbrug. Ansichtkaart uit de collectie van de Historische Kring D'Oude School.

Zonneheuvel, Vlesheuvel of Venusheuvel' ? (Foto voorblad).

De foto toont het gezicht op het ondiepe bad met links boven een zandheuvel met dennen. Deze heuvel was vooral populair bij de jeugd. Een enkele bezoeker vond de stekelige dennennaalden maar niets, omdat het lopen daardoor wat werd bemoeilijkt.

Een interessant gegeven dat naar boven kwam is dat deze plek diverse benamingen toebedacht heeft gekregen. Zo heeft de schrijver Peter Hoefnagels de plek bijvoorbeeld bestempeld als: *De vlees-*

Plattegrond Natuurbad 'De Biltse Duinen'.

heuvel, tevens de titel van het boek dat handelt over zijn jeugdherinneringen en uitgebreid besproken in het juninummer van *De Biltse Grift* van 2011, onder de titel *Een Biltthovense jeugd* (Uitgave: Ad Donker, Rotterdam 1982).

Ook namen als 'zonneheuvel' en 'venusheuvel' worden genoemd. Afgaande op de oude plattegrond (afbeelding 1) zijn geen van deze namen echter officiële benamingen, maar zijn ze ontsproten uit de volksmond, refererend aan het vele vrouwelijk schoon dat daar lag te zonnen ...

Varen met de kano door een prachtig natuurgebied

Prachtig waren de bomen die de kanovijver leken te omkransen. Het woord *kanovijver* gaf eigenlijk niet de wérkelijkheid weer, want feitelijk was het een door het

bos slingerende uitgegraven parcours. Een tochtje maken met een kano moest afzonderlijk worden afgerekend en was met 35 cent relatief prijzig. Lang niet iedereen kon zich dat veroorloven. Maar wie dit wel kon betalen kon genieten, had ook wat. Het parcours was wonder-schoon! Er waren maar liefst 32 kano's te huur. Behalve de gewone kano's kon men ook de 'Ark van Noach' huren, met plaats voor meerdere personen.

Herinneringen aan vervlogen tijden

Veel mensen hebben nog levendige herinneringen – vaak vol sentiment – aan de glorie-dagen van het natuurbad en hun belevenissen daar. Enkele oproepen onder andere via RTV Utrecht en in *De Biltse Courant* en *De Vierklank* leverde een rijke oogst aan leuke verhalen op.

De kanovijver. Foto Beeldbank van de Historische Kring D'Oude School.

Per saldo vormen deze inzendingen een waardevolle extra dimensie van het boek.

Sterk ingekort volgen hier een paar van de vele ingezonden verhalen. Vanzelfsprekend worden in het boek alle verhalen opgenomen en in de volledige versie.

“Vroeger stond er aan het begin van de Van de Borghlaan, toen nog Julianalaan genoemd, een houten poort. Deze poort werd door de Duitsers gebruikt als afsluiting van het laantje naar het bad. Als ik uit school kwam, moest ik mij als kind zelfs legitimeren en kunnen aantonen dat ik op de laan woonde. Rondom de Julianalaan waren de huizen gevorderd en bezet door Duitse militairen. Zo ook het padvindershuisje. Dat had niets met het zwembad te maken. Het huisje werd ook bemand door Duitse militairen, daar was de bevoorrading.

Vlak voor de bevrijding kwam de commandant bij ons thuis mijn vader halen, hij moest meekomen en een handkar meenemen. Mijn vader kreeg hem volgestouwd met aardappelen mee terug. Toen mijn vader terugliep hoorde hij een schot en had die commandant zich van het leven beroofd.

Het bombardement op Soesterberg heeft plaatsgevonden op 15 augustus. Het was een stralende zomerdag met strakblauwe hemel, toen er jagers overkwamen en lange zilverpapiertjes werden uitgegooid om de radar te misleiden. Ze waren nog niet voorbij, of een bombardement barstte los. Onbegrijpelijk dat zoveel mensen, met alleen badkleding aan over het hoge hek met prikkeldraad aan onze kant konden klimmen. Wij hadden een kelder onder ons huis, die zat in no time mudvol. Toen we na het bombardement, wat ongelooflijk veel lawaai produceerde, na een poos van enge stilte weer buiten kwamen was het zo donker als de nacht. Hierna is het bad gesloten geweest. De pastoor preekte met verheven stem over het slechte van het natuurbad. Echter, eenmaal heb ik een groep meisjes voorbij zien lopen met een non aan het hoofd. Zij heeft vast heerlijk genoten van de spelende kinderen. Blonde jonge badgasten kon je herkennen aan groen haar. Dat kwam door aan het water toegevoegd kopersulfaat.”

"Ik weet nog goed dat er geregeld een heel mooie en sportieve vrouw tot de badgasten behoorde. Het verhaal ging dat haar man in Engeland als piloot van een Engelse 'Hurricane', een gevechtsvliegtuig, de Duitsers bestreed. De Duitsers in het bad wilden tijdens het zwemmen best graag 'aanpappen' met zo'n mooie vrouw. Zij was totaal niet gediend van dergelijke avances van die gasten. Dus elke aantasting werd door haar direct afgestraft door het langdurig kopje onder duwen van die soldaten. Zij was niet alleen mooi, maar als gezegd ook sterk en sportief en daar was geen van die soldaten tegenop gewassen.

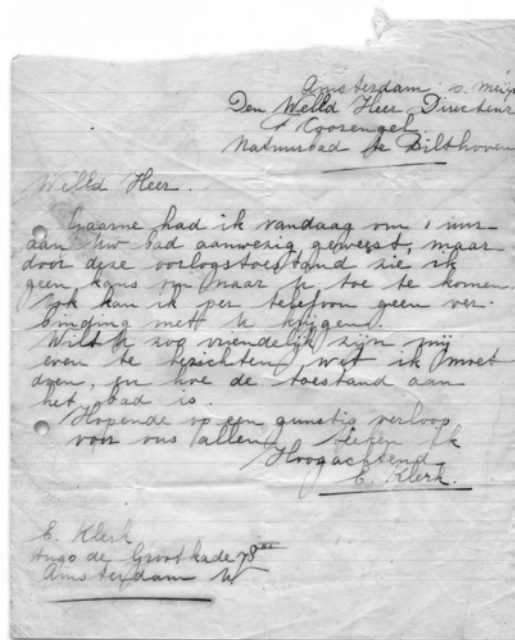
Wij als jonge jongens, dat kun je begrijpen, volgden die schermutselingen vanaf de kant met bijzondere interesse en wij moedigden haar uitbundig aan! Ze kreeg als snel de naam 'De Hurricane'. De betekenis van die naam is 'orkaan', nou die naam had voor die dame ook voortreffelijk gekund!

Een van mijn vrienden was John Weimar. Je kunt het geloven of niet, maar hij was een onecht kind van Prins Hendrik. Daar werd niet geheimzinnig over gedaan, niet door John en ook niet door Prins Hendrik. John verbeeldde zich totaal niets ondanks zijn afkomst. Hij kreeg een ruime toelage van zijn vader en liet ons daarin meedelen door geregeld rondjes te geven. Dat lieten wij ons graag aanleunen, want rijk waren wij geen van allen! John

was een fijne jongen. Op een gegeven moment vertrok hij naar Apeldoorn om een manege met 12 paarden te gaan runnen. Manege en paarden had hij cadeau gekregen van zijn vader. Over wie zijn moeder was werd nooit gesproken."

Unieke correspondentie uit het eerste oorlogsjaar 1940

Zoals hierboven al vermeld vond Marcel in 1982 op het terrein van het voormalige natuurbad correspondentie uit het eerste oorlogsjaar. Het bleek uitermate

Brief van 10 mei 1940.

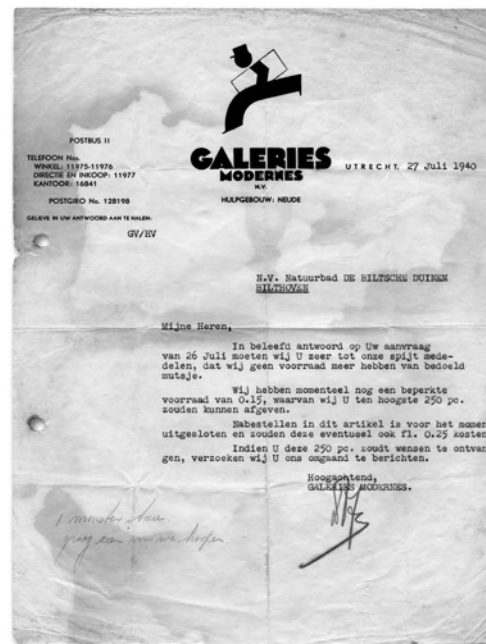
boeiende lectuur te zijn. Alle circa 70 brieven dateren uit het jaar 1940. De brieven vormen samen een uniek tijdsdocument van het leven van alledag in 1940.

Zo bleef ook gedurende de oorlogsjaren de belangstelling voor het natuurbad onverminderd groot. Veel brieven bleken door de weersinvloeden zwaar gehavend en door de scheuren en kreukels vaak nauwelijks leesbaar. De brieven vertellen hun eigen verhaal en zullen regelmatig herinneringen oproepen aan de tijden van weleer. Uiteraard worden de brieven met fouten en al afgedrukt. Wij hebben volstrekt niet de pretentie om te veronderstellen dat een volledig beeld is geschetst over het jaar 1940 van het openluchtbad. Het is fragmentarisch, zo troffen we over de maand december geen correspondentie aan, maar dat wil natuurlijk niet zeggen dat toen niets gebeurde. Wél is een duidelijk beeld ontstaan van het management van het Natuur- en Sportpark 'De Biltsche Duinen' en van de toen daarbij betrokken mensen.

In het boek worden álle paperassen opgenomen en op ware grootte afgebeeld. De schrijfwijze zoals die in 1940 gehanteerd werd, is uiteraard onverkort gehanteerd. Hier tonen wij er slechts twee.

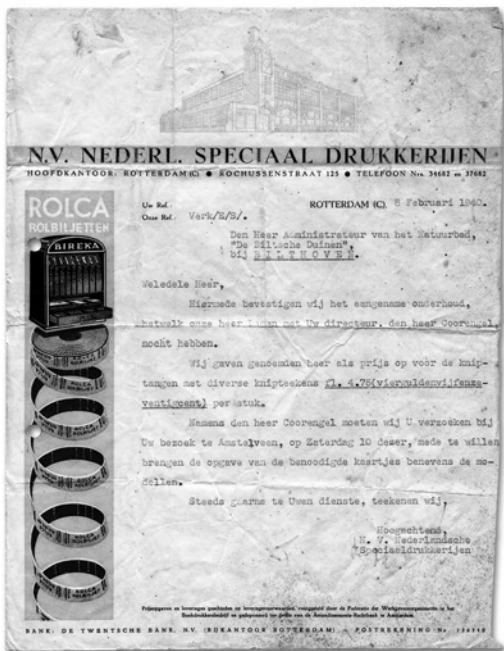
Tenslotte

In de jaren zeventig was er sprake van oplopende verliescijfers en in 1979 werd uiteindelijk besloten tot sluiting over te gaan. In het seizoen van 1980 bleven de hekken voor het eerst gesloten. Dat was het einde van het Natuurbad 'De Biltsche Duinen'.

Brief van Galeries Modernes van 27 juli 1940.

Op 29 september 1983 besloten de aandeelhouders van de N.V. tot verkoop van het zwembadcomplex aan de gemeente De Bilt voor een bedrag van

winkelprijs.

Wilt u op de hoogte gehouden worden over voortgang van de publicatie van het boek, dan kan dit via: info@rmbeesemer.nl. Zie ook: www.rmbeesemer.nl/boeknatuurbad.

Brief van de Nederl. Speciaal Drukkerijen.

fl. 450.000,--. In september 1984 werd het besluit tot liquidatie van de vennootschap genomen, en wel per 31 december 1984.

In 1985/1986 werd overeenstemming bereikt tussen particulieren en de gemeente over een andere bestemming van het terrein: de huidige golfbaan.

Naar verwachting wordt het boek medio 2012 gepresenteerd. Bij het ter perse gaan van dit nummer is de prijs nog niet bekend. Bij voorintekening zal de prijs beduidend lager zijn dan de uiteindelijke